
УСЛОВИЯ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА КОМПЕТЕНТНОСТНИЯ ПОДХОД В ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВЪВ ВУЗ

ЙОАННА М. СТАРИРАДЕВА, ВИОЛЕТА М. МАРИНОВА, САШО И. МАРКОВ

CONDITIONS FOR REALIZATION OF COMPETENCE APPROACH IN VOCATIONAL EDUCATION IN THE UNIVERSITIES

JOANNA M. STARIRADEVA, VIOLETA M. MARINOVA, SASHO I. MARKOV

ABSTRACT: The article considers conditions for realization of competence approach in vocational education in the universities, briefly referring to local and foreign scientists, as well as our own research and analysis.

KEYWORDS: competency approach, conditions for realization, vocational education.

Едно от условията за подготовка на конкурентноспособни специалисти е компетентностният подход, осигуряващ формиране на професионални компетенции на специалиста.

Професионалната компетентност е детерминанта за успешната дейност на специалиста, обем на неговите знания и умения, съвкупност от опит и личностни качества, т. е. всички тези потенциални възможности, които са важни за постигане на висок резултат в професионалната дейност и конкурентноспособност на пазара на труда.

В разработването на проблемите за компетенциите като цяло значителен принос внасят редица учени и изследователи – наши и чужди. [1-16]

В настоящето са проведени поредица от изследвания, в които се разглеждат проблемите на конкурентноспособността (дефиниции, социално-психологическа структура, методика за оценка, подходи за подготовка на конкурентноспособния специалист и др.). В редица разработки изследователите контекстно изучават: способността на личността да се адаптира към изменящите се условия; социализацията и рефлексията, мотивацията; качествата на личността като активност, настойчивост, целеустременост, воля, готовност за сътрудничество, като фактори на конкурентноспособно взаимодействие; синергизъм, самореализация и самоорганизация; професионално самоопределение; способност за ефективно вземане на решения.

В други чуждестранни изследвания са представени някои структурни компоненти на конкурентноспособността на личността: самоактуализация; печеливша стратегия; способност за самоутвърждаване и самообучение; асертивност; жизнен успех; смислово-жизнена ориентация, конгруентност. [2, 3, 9-16]

Компетентността, като научен проблем, няма все още точно определение и изчерпателен анализ. Затова в литературата се среща широко тълкуване на понятието «компетентност», което преди всичко се употребява интуитивно за изразяване на достатъчно ниво на квалификация и професионализъм.

От направените от нас проучвания и анализ по въпросите на професионалното образование във ВУЗ в контекста на компетентностния подход можем да формулираме следните условия относно неговата реализация:

1. Реализирането на компетентностния подход в образователната практика на вузовете предполага наличие на определени педагогически условия, сред които особена

значимост са придобили: активизирането на познавателната дейност на обучаемите, творческото мислене на студентите и проблемно-дейностното обучение.

В практически план познавателната активност обуславя формирането на насоките за развитие на личността, на нейния опит, на устойчивите особености на отделните психически процеси, проявяващи се в темперамента и във възрастовите и други признаци.

При формиране на компетентен и конкурентноспособен специалист е необходимо творческо мислене за създаване на нови идеи или за усъвършенстване на вече използвани. В тази връзка безспорно голямо значение придобива проблемно-дейностното обучение.

2. При създаване на модела на конкурентноспособния специалист трябва да се вземат под внимание особеностите за организиране на образователната система:

- зачитане на пазарните отношения и социалната поръчка;
- образователната система на вуза трябва да се развива като отворена структура, в която важна роля трябва да заемат интуицията и творчеството;
- образователната система е нужно да притежава способност за достигане на прогнозиран резултат;
- структурата на образователните програми трябва да съответства на индивидуалните потребности и интереси на личността и изискванията на пазара на труда.

3. Професионално-личностният модел на завършващия ВУЗ трябва да бъде основа на процеса за формиране на конкурентноспособна личност. Такъв модел предполага, че в резултат на образованието у човека трябва да се формира цялостно социално-професионално качество, позволяващо му успешно да изпълнява професионалните задачи, да взаимодейства с другите хора. Това качество може да бъде определено като цялостна социално-професионална компетентност.

4. При разработването на професионално-образователна програма е важно структурата ѝ да се формира във вид на съдържателни модули (групи от дисциплини):

- основни модули, съставляващи ядрото на съответната наука и сферата на професионална дейност;
- поддържащи модули, формиращи информационния контекст на дадената наука и сферата на професионална дейност;
- организационно-комуникационни модули, отговарящи на задачите за формиране на междуличностните компетенции;
- специализирани модули, разширяващи и задълбочаващи компетенциите в избраната сфера на дейност;
- мобилни модули, включващи видовете активност на студентите.

5. Проучванията показват, че подготовката на конкурентноспособен специалист изисква съществени промени в системата на вузовското обучение. Едно от условията за организиране на такава подготовка трябва да бъде компетентностният подход, създаващ учебна среда, която осигурява готовност на бъдещия специалист за конкурентноспособна трудова дейност. [9-16]

6. Практиката показва, че при подготовката на конкурентноспособен специалист е нужно да се обърне особено внимание на подготовката за решаване на следните задачи: изучаване на изходното ниво за развиване на интелектуалните и другите способности, които са важни за осъществяване на професионалната дейност; разкриване на личностните предпоставки, обуславящи ефективността на обучението и високото ниво за развиване на компетенциите; използване на развиващия потенциал на образователната среда във вуза; формиране на професионалното самосъзнание на студента и «Я-концепцията» на бъдещия специалист; развиване на високо ниво на професионалната позиция; стимулиране на мотивацията за професионално и личностно

самоусъвършенстване; запознаване на студентите с нормативния модел на професионалната дейност и т. н.

Подготовката на конкурентноспособен специалист изисква съществени промени в системата на вузовското обучение. Едно от условията за организиране на тази подготовка трябва да бъде успешното прилагане на компетентностния подход, създаващ адекватна учебна среда, осигуряваща готовност на бъдещия професионалист за конкурентно-способна трудова дейност.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Stariradeva, J.M., V.Marinova**, Computer component of professional competence of teachers of mathematics and its formation. The 13th INTERNATIONAL CONFERENCE INFORMATION TECHNOLOGIES AND MANAGEMENT 2015 - April 16-17, 2015, Information Systems Management Institute, Riga, Latvia.2015. ISSN 1691-2489
2. **Дахин, А.Н.**, Моделирование компетентности участников открытого образования Текст. / А.Н. Дахин // Педагогические технологии. №4. 2007. С. 10-24.
3. **Иванов, Д.А.**, Компетенции и компетентный подход в образовании Текст. / Д.А. Иванов // Школьные технологи. 2007. - №6. - С.77-87.
4. **Костова, П.**, Теоретични аспекти на развитието на управленска компетентност на съвременния образователен мениджър. Международна научна конференция на ПФ на ВТУ "ПЕДАГОГИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ – ТРАДИЦИИ И СЪВРЕМЕННОСТ", В. Търново, ноември, 2015.
5. **Костова, П.Т., В. Маринова**, Компетентностный подход в образовательном процессе. Сборник трудов II Международной научно-практической конференции: Современные образовательные технологии в школе и ВУЗе: математика, физика, информатика, 16-17 ноября 2015 г., г. Стерлитамак, Россия. 2015. ISBN 978-5-86111-507-0
6. **Маринова, В., П. Костова**, Приобретение математической компетенции студентов педфаков дляповышения качества профессиональной подготовки. Вторая международная научная конференция „Актуальные проблемы обучения математике и информатике в школе и вузе. Москва, МПГУ, 2-4 октября, 2014. УДК-39:37 ББК-74.65 Э 91
7. **Маринова, В.М.**, ПРИОБРЕТЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ КУРСА «ЧИСЛОВЫЕ СИСТЕМЫ». VIII Международная научно-практическая конференция "ИННОВАЦИИ В ТЕХНОЛОГИЯХ И ОБРАЗОВАНИИ", Сборник статей, Белово, Русия, юни, 2015. УДК 082.1 ББК 65.34.13 (2Рос –4Кем)
8. **Маринова, В.М., Я. Димитрова, С. Марков**, СИСТЕМЫ БАЗОВЫХ ЗНАНИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА. VIII Международная научно-практическая конференция "ИННОВАЦИИ В ТЕХНОЛОГИЯХ И ОБРАЗОВАНИИ", Сборник статей, Белово, Русия, юни, 2015. УДК 082.1 ББК 65.34.13 (2Рос –4Кем)
9. **Рыжаков М.В.** Ключевые компетенции: возможности применения. М.: Стандарты и мониторинг. 1999. № 4.
10. **Спенсер Л., Спенсер С.**, Компетенции на работе. М., 2010.
11. **Старикова, С.В.**, Развитие профессиональной компетентности будущего социального педагога средствами АРТ-технологий : автореф. дис. . канд. пед. наук : 13.00.08 Текст. / С.В. Старикова. - Москва, 2008.
12. **Степашкина, Л.Ю.**, Развитие общих учебных умений и навыков как ключевой образовательной компетенции Электронный ресурс. / Л.Ю. Степашкина // Интернет-журнал «Эйдос». 2005.
13. **Стеценко, И.А.**, Теория и практика развития педагогической рефлексии студентов: Монография Текст. / И.А. Стеценко. Ростов-на-Дону: Изд-во Ростов, гос. пед. ун-та, 2006.
14. **Тягло, А.В., Воропай, Т.С.**, Критическое мышление: Проблема мирового образования XXI века Текст. / А.В. Тягло, Т.С. Воропай. -Харьков: Университет внутренних дел, 1999.
15. **Ушаков, Д.В.**, Формирование профессиональной компетентности будущих инженеров средствами высокотехнологической образовательной среды : автореф. дис. . канд. пед. наук : 13.00.08 Текст. / Д.В. Ушаков. Челябинск, 2008.
16. **Хуторский, А. В.**, Ключевые компетенции и образовательные стандарты Электронный ресурс. / А.В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». 2002.